

Digital Humanities

DIGITAL HUMANITIES PENTRU SURSELE FILOSOFICE MEDIEVALE

9. Integrarea și procesarea digitală

conf. dr. Mihai MAGA

Universitatea Babeș–Bolyai, Cluj–Napoca
Masteratul de Filosofie Antică și Medievală

semestrul II, 2023–2024
HME2415/09

<https://www.dhcluj.ro/dhm/>

- 1 Indici și tabele de concordanțe
 - 2 Limbaje de interogare: XQuery, XPath
 - 3 Căutarea în text
 - 4 Lematizare, normalizare, dicționare
 - 5 Digital corpora
 - 6 Data-mining
- Temă pentru acasă⁹

Extragerea unor elemente semnificative (ex. titluri, nume, citate, termeni) se poate face automat și pe loc în măsura în care:

- elementele sunt marcate cu tag-uri și/sau atribute
- se folosește un procedeu de interogare, extragere și afișare a elementelor

- **XQuery** (XML Query) este un limbaj funcțional de interogare pentru colecțiile de date în format **XML**
- **XPath** (XML Path Language) este un subset al **XQuery**, definit ca limbaj de interogare pentru selectarea nodurilor din **XML**

Exemplu XPath (1)

Dacă este dat următorul cod XML:

```
<text>
  <body>
    <p>...</p>
  </body>
</text>
```

expresia pentru a selecta toate nodurile **<p>** din **<body>** este:

```
/tei:text/tei:body/tei:p
```

Exemplu XPath (2)

Pentru a extrage toate elementele cu atributul **class="sic"** din următorul XML:

```
<p><w class="sic">unus</w> <w>duo</w> <w class="non">tres</w>
<w class="sic">quattuor</w></p>
```

expresia XPath poate fi:

```
//tei:w[@class='sic']
```

Căutarea în text poate fi de mai multe tipuri:

- **căutare simplă**: se caută șirul de caractere dat

☞ `sum` ⇒ ego `sum`, `summa`, `assumptio`, `sensum`

- **căutare cu metacaractere**: se caută cuvintele care se potrivesc șirului de caractere dat și cu orice caractere în locul metacaracterelor

☞ `sum*` ⇒ ego `sum`, `summa`, `assumptio`, `sensum`

- **căutare structurată**: se caută șirul de caractere dat în anumite elemente de structură

☞ ex. `XPath: //tei:title[contains(., 'Sum')]`
⇒ `<title>Summa</title>`, `<place>Sumer</place>`

 res, rei ⇒ **res; rei; rem; re; rerum; rebus; rex; ires; redde; resto; recitares**

■ **stematizare**: extragerea stemei (rădăcinii) cuvântului

 re-s; ir-es; rest-o; recit-ares ...

 rerum ~ res, rei; ires ~ eo, ire; recitares ~ recito, -are ...

<p><w lemma="omnis,-is,-e">Omnes</w> <w lemma="homo,-inis">homines</w>
<w lemma="naturaliter">naturaliter</w> <w lemma="scio,-re">scire</w> <w
lemma="desidero,-are">desiderant</w>.</p>

■ **analiză**: atașarea întregii analize gramaticale la un cuvânt

- Un **corpus de texte** este o mare colecție structurată de texte selectate după un anumit criteriu (subiect, perioadă, autor, mediu intelectual etc.)
- Un **corpus digital** este un set mare de date (text și metadata) care cuprinde un corpus de texte cu adnotări și care acoperă (cel puțin la nivel de concept) un anumit criteriu principal.
- datorită intenției de completitudine, corpus-ul este construit arborescent ca o ontologie (vezi *Curs 7*)
- un corpus digital este organizat după principii științifice și funcționale care trebuie să asigure fiabilitatea exploatării lui, incluzând:
 - acces la versiunile standardizate ale fiecărui text
 - căutări simple și structurate în întreaga colecție
 - analize statistice exhaustive
 - analize automate de conținut (ex. analize lingvistice, validarea datelor)
 - testarea ipotezelor, cu asigurarea unui grad mare de încredere
 - transparența și predictibilitatea structurilor

Proiectarea unui corpus este o sarcină complexă și importantă, deoarece trebuie să acopere toate manifestările posibile ale conținutului, deseori fără a avea acces complet la conținut.

- **Data mining** (mineritul datelor) este procesul de analiză computerizată a seturilor mari de date pentru identificarea de modele semnificative care ajută înțelegerea și interpretarea conținuturilor.
- procesul este extrem de complex, implicând sisteme de baze de date, statistică, semantică, inteligență artificială și interpretare intelectuală
- scenarii de utilizare:
 - validarea unor ipoteze de lucru
 - ➡ dovedirea sau respingerea existenței unui model (ex. influența unui anumit factor)
 - descoperirea de modele semnificative
 - ➡ descoperirea de regularități necunoscute anterior (ex. un factor major, dar ignorat)
 - analiza predictibilității modelelor
 - ➡ folosind modele verificate, se poate proba apartenența conținutului (ex. paternitatea)

Scrieți o expresie **XPath** care să extragă din următorul fragment TEI toate ocurențele verbului *sum*, *esse*, *fui*.

ARISTOTELES, *Perihermeneias*

```
<p><w lemma="amplius">Amplius</w>, <w lemma="si">si</w> <w
lemma="sum">est</w> <w lemma="albus">album</w> <w lemma="nunc">nunc</w>,
<w lemma="verbum">verum</w> <w lemma="sum">erat</w> <w
lemma="dico">dicere</w> <w lemma="primus">primo</w> <w
lemma="quoniam">quoniam</w> <w lemma="sum">erit</w> <w
lemma="albus">album</w>, <w lemma="quare">quare</w> <w
lemma="semper">semper</w> <w lemma="verbum">verum</w> <w
lemma="sum">fuit</w> <w lemma="dico">dicere</w> <w
lemma="quilibet">quodlibet</w> <w lemma="ille">illud</w> <w
lemma="is">eorum</w> <w lemma="qui">quae</w> <w lemma="factus">facta</w>
<w lemma="sum">sunt</w> <w lemma="quoniam">quoniam</w> <w
lemma="sum">erit</w>; <w lemma="quod">quod</w> <w lemma="si">si</w> <w
lemma="semper">semper</w> <w lemma="verus">verum</w> <w
lemma="sum">est</w> <w lemma="dico">dicere</w> <w
lemma="quoniam">quoniam</w> <w lemma="sum">est</w> <w
lemma="vel">vel</w> <w lemma="sum">erit</w>, <w lemma="non">non</w> <w
lemma="possum">potest</w> <w lemma="hic">hoc</w> <w lemma="non">non</w>
<w lemma="sum">esse</w> <w lemma="nec">nec</w> <w lemma="non">non</w> <w
lemma="futurus">futurum</w> <w lemma="sum">esse</w>.</p>
```